

Broedvogelinventarisaties van duinen en landgoederen rond Noordwijk in 1990

Samenstelling Dick Hoek

In dit artikel worden de resultaten van vijf telgebieden beschreven.

Inleiding

Het afgelopen jaar zijn dezelfde gebieden onderzocht als in 1989 en beperkte het onderzoek zich ook nu tot de duinen en landgoederen. Helaas zijn er te weinig mensen actief om ook in het cultuurlandschap, zoals graslanden en bollenvelden systematisch gegevens te verzamelen. Juist in deze landschappen voltrekken zich in deze tijd de grootste veranderingen en komen nog verschillende bedreigde soorten voor als Zomertaling, Grutto, en Tureluur.

Spectaculaire veranderingen hebben zich niet voorgedaan in vergelijking met 1989. Het was het een goed Fluitjaar: er werden broedgevallen vastgesteld in de Noordduinen, Nieuw-Leeuwenhorst en Offem. Ook zijn soorten, die nogal gevoelig zijn voor strenge winters als Graspieper, Winterkoning en Blauwe Reiger over het algemeen in aantal toegenomen.

In 1986 is van de Nederlandse vogels, die bedreigd worden of voor ons land karakteristiek zijn en bijzondere bescherming nodig hebben, een Rode Lijst opgesteld (Osieck 1986). Op deze lijst staan o.a. Patrijs, Tapuit en Grasmus. Op grond van recente gegevens kan deze lijst aangevuld worden met o.a. Roodborsttapuit en Groene Specht (Osieck 1989). De soorten die op deze lijst (inclusief aanvulling) vermeld staan, zijn in de tabellen met een * aangeduid.

Alle inventarisaties zijn uitgevoerd volgens de landelijk veel toegepaste methode van het Broedvogel Monitoring Project. Aan het einde van de tabellen staat de tijd vermeld, die aan het veldwerk is besteed.

1. Koepelduinen

Dit duingebied tussen Katwijk en Noordwijk van ca. 193 ha was in vier verschillende telgebieden verdeeld. Het werd onderzocht door Jelle van Dijk, Frank van Duivenvoorde, Kees Verweij, Gijsbert van der Bent en Marcel van Weeghel. Het gebied is eerder onderzocht in 1973, 1984, 1989 en 1990.

De Zuidduinen, zoals het gebied ook wel genoemd wordt, bestaat hoofdzakelijk uit droge duingraslanden met vooral in de zeereep en langs de binnenduintrand laag struweel. In het zuidelijk deel liggen een manege, een groot parkeerterrein, een camping met groenvoorzieningen en enkele beweide cultuurgraslanden. De talrijkste broedvogels zijn dan ook soorten, die gebonden zijn aan graslanden (Graspieper) en aan struwelen (Heggenus, Grasmus en Kneu). Evenals in 1989 werden van de Wulp ook in het afgelopen jaar geen aanwijzingen gevonden dat er jongen groot gebracht zijn. Een paar Reeën verbleef permanent in het gebied. De soorten van de Rode Lijst handhaven zich over het alge-

meen goed (tabel 1). De Grasmus is in 1990 niet verder toegenomen; waarschijnlijk is het gebied nu volledig bezet.

Tabel 1: Broedvogels van de Rode Lijst in de Koepelduinen in 1973, 1984, 1989 en 1990.

Soort	1973	1984	1989	1990
Patrijs*	5-7	3	10	9
Roodborsttapuit*	11	6	6	8
Tapuit*	10	9	9	11
Grasmus*	7-9	19	35	35

Tabel 2: Broedvogels van de Koepelduinen in 1984, 1989 en 1990.

Soort	1984	1989	1990
Bergeend	-	2	1
Wilde Eend	6	4	2
Patrijs*	3	10	9
Fazant	5	3	3
Scholekster	1	1	-
Wulp	1	1	1
Stormmeeuw	-	1?	-
Tortelduif	-	-	1
Houtduif	2	6	7
Koekoek	3	7	4
Veldleeuwerik	28	26	20
Graspieper	24	38	41
Winterkoning	6	3	9
Heggenus	34	34	47
Nachtegaal	-	6	6
Kuifleeuwerik	1-2	-	-
Roodborsttapuit*	6	6	8
Tapuit*	9	9	11
Merel	6	16	20
Sprinkhaanrietzanger	-	2	1
Bosrietzanger	-	3	-
Braamsluiper	1	1	1
Grasmus*	19	35	35
Zwartkop	-	1	1
Spotvogel	-	-	1
Tijftjaf	-	1	6
Fitis	14	30	24
Koolmees	3	3	2
Vlaamse Gaai	-	1	-
Ekster	8	5	6
Kneu	36	43	51
Inventarisatietijd			
in uren	49	74	65

2. Noordduinen-west

Grootte: ca. 53 ha. Onderzoekers: Arie Cramer en Jan Glasbergen. Voor het zevende achtereenvolgende jaar werd deze kavel via de BMP-methode onderzocht. Het gebied bestaat voornamelijk uit duingraslanden, struweel en laag, aangeplant loofhout. Er is nog een restant naaldhout aanwezig. Het aantal Graspiepers blijft zich uitbreiden. Ook met de Veldleeuwerik gaat het in vergelijking met andere gebieden redelijk. De Vlaamse Gaai broedt al zeven jaar op dezelfde plaats; een dicht denbosje langs de Oorlogsweg. Opvallend is de gestage achteruitgang van de Kneu. In vergelijking met zeven jaar geleden is er nu nog maar 1/3 van de broedpopulatie aanwezig.

Tabel 3: Broedvogels van de Noordduinen-west 1984-90.

Soort	84	85	86	87	88	89	90
Bergeend	-	-	-	1	1	1	-
Wilde Eend	1	1	2	2	1	1	-
Torenavalk	1	-	-	-	-	-	-
Patrijs*	2	4	3	3	2	3	2
Fazant	1	2	2	1	1	1	1
Kievit	1	-	-	-	-	-	-
Wulp	2	1	1	1	1	1	-
Houtduif	10	13	14	9	7	7	8
Tortelduif	3	1	3	1	1	3	4
Koekoek	2	3	2	2	3	2	1
Veldleeuwerik	15	16	14	12	12	13	12
Boompieper	-	-	1	-	-	-	-
Graspieper	12	7	7	6	9	18	22
Winterkoning	-	1	1	-	1	8	8
Heggenus	20	19	25	24	27	17	16
Roodborst	1	-	-	-	-	-	1
Nachtegaal	6	9	14	16	13	11	11
Roodborstta-puit*	1	-	-	-	-	-	-
Tapuit*	5	4	6	6	7	9	7
Merel	5	5	5	3	5	6	3
Sprinkhaanriet-zanger	-	1	2	1	1	1	-
Bosrietzanger	1	-	-	1	-	-	-
Braamsluiper	-	3	2	2	1	2	2
Grasmus*	15	15	11	17	21	15	13
Fitis	21	14	13	16	24	22	16
Koolmees	2	3	1	3	3	1	-
Vlaamse Gaai	1	1	1	1	1	1	1
Ekster	5	7	7	8	8	8	8
Zwarte Kraai	-	2	2	2	2	1	-
Ringmus	-	1	2	3?	-	1	-
Kneu	35	30	25	14	12	12	10
Inventarisatie-tijd							
in uren:	35	32	33	33	33	36	33

Roodborstta-puit

3. Noordduinen-oost

Inventarisatie: Jelle van Dijk. Grootte: ca. 32 ha. Dit telgebied werd voor het tweede achtereenvolgende jaar onderzocht.

Het gebied bestaat vrijwel geheel uit bos: naaldbos en wat loofbos (vooral langs de binnenduinrand) met plaatselijk open plekken en struweel.

In tegenstelling tot de meeste andere gebieden gingen in dit telgebied Winterkoning en Roodborst in aantal achteruit. Volgens de toegepaste BMP-methode hebben waarnemingen van Goudhaantjes na 1 mei vrijwel altijd betrekking op broedvogels. De waarneming van het Goudhaantje in dit gebied op 19 mei is zeer waarschijnlijk toch een late doortrekker, vooral omdat op die zelfde dag er ook een exemplaar gezien werd in de tuin van de familie van Dijk. De Boomvalk bracht twee jongen groot in een oud kraaiennest, net buiten het telgebied.

Er werden veel Holenduiven gezien, maar dit betrof uitsluitend fouragerende vogels. Opvallend is de grote dichtheid aan Vinken. Het blijft merkwaardig dat in ogenschijnlijk zeer geschikte biotopen als Offem en Nieuw-Leeuwenhorst de Vink als broedvogel ontbreekt of in aanmerkelijk lagere dichtheden voorkomt.

Tabel 4: Broedvogels van de Noordduinen-oost in 1989 en 1990.

Soort	1989	1990
Fazant	2	2
Holenduif	1	-
Houtduif	9	10
Tortelduif	1	1
Zwarte Specht	1	-
Grote Bonte Specht	1	1
Boompieper	5	5
Winterkoning	13	10
Heggenus	2	3
Roodborst	21	13
Nachtegaal	4	2
Merel	9	9
Zanglijster	1	-
Grote Lijster	2	1
Tuinfluit	1	-
Zwartkop	5	5
Fluit	-	1
Tijftjaf	11	9
Fitis	10	7

Goudhaan	-	1?
Glanskop	3	1
Kuifmees	2	3
Pimpelmees	2	-
Koolmees	4	4
Boomkruiper	4	4
Vlaamse Gaai	3	3
Ekster	2	-
Zwarte Kraai	1	3
Vink	8	11
Groenling	1	2
Inventarisatietijd		
in uren	19	21.5

4. Nieuw-Leeuwenhorst

Inventarisatie: Dick Hoek. Grootte: ca. 15 ha. Voor het zevende achtereenvolgende jaar werd dit terrein onderzocht. Het terrein omvat het gedeelte met de oudste bomen van Nieuw-Leeuwenhorst. De talrijke, eeuwenoude Beuken en Zomereiken zijn bijzonder rijk aan holten; bovendien zijn er veel nestkasten geplaatst. Voorts zijn aanwezig uitgegroeid eikenhakhout, enkele oude naaldbomen, grasveldjes, ruigten en een kleine waterpartij.

Ook dit jaar broedde de Sperwer weer met succes in het gebied: er vlogen drie jongen uit. Het gaat goed met de Sperwer in onze omgeving. Een tweede succesvol broedgeval vond in de omgeving plaats. In tegenstelling tot Offem hebben de Blauwe Reigers zich niet uitgebreid. De kolonie op Offem heeft blijkbaar een veel grotere aantrekkingskracht.

Het aantal Kauwen blijft moeilijk te schatten. Eén of meerdere tellingen van groepen vogels die in de bomen zitten, nog voordat met broeden wordt begonnen, levert waarschijnlijk de beste resultaten op. Wanneer de vogels broeden of jongen hebben is tellen niet goed meer mogelijk; vanuit het hele bos komen dan tientallen vogels aangevlogen en vliegen voortdurend luid krijsend rond het in hun ogen bedreigde nest.

Een verrassing was de waarneming van een Appelvink op 5 mei. Vooral later in het seizoen zijn Appelvinken bijzonder moeilijk te inventariseren. Ze houden zich dan vooral op in de kruinen van de bomen. Hoewel er het bij deze eenmalige waarneming bleef, moet toch niet worden uitgesloten dat de Appelvink in Leeuwenhorst heeft gebroed. Een Zwarte Specht werd op 14 april gezien. Het aantal Spreeuwen en Koolmezen vermindert gestaag. Wat hier de oorzaak van is, is niet duidelijk. Er bestaat geen gebrek aan nestgelegenheid, er zijn holle bomen genoeg. Op verschillende avonden was de baltsvlucht van de Houtsnip prachtig te zien en te horen.

Tabel 5: Broedvogels van een gedeelte van Nieuw-Leeuwenhorst in de periode 1984-90.

Soort	84	85	86	87	88	89	90
Blauwe Reiger	-	-	-	-	-	1	1

Wilde Eend	3	5	6	5	5	9	5
Sperwer	-	-	-	-	-	1	1
Torenvalk	1	1	1	1	0-1	-	-
Fazant	1	2	2	2	2	3	3
Waterhoen	2	1	1	1	1	2	2
Meerkoet	-	2	1	2	2	-	-
Houtsnip	1	-	-	-	-	-	1
Holenduif	4	7	6	7	8	7	8
Houtduif	20	15	16	15	12	12	13
Turkse Tortel	2	1	2	2	2	2	3
Tortelduif	5	5	6	6	4	1	1
Koekoek	1	1	-	1	1	-	-
Bosuif	1	1	1	1	1	1	1
Ransuil	-	-	1	-	-	-	-
Groene Specht*	2	2	2	2	2	2	2
Grote Bonte Specht	7	7	7	6	5	5	5
Kleine Bonte Specht	2	-	-	-	-	-	-
Winterkoning	17	17	12	16	21	26	24
Heggemus	9	8	5	5	2	4	4
Roodborst	16	19	20	14	20	19	24
Nachtegaal	-	-	1	3	2	2	2
Merel	19	17	18	14	15	17	18
Zanglijster	4	4	5	5	4	4	4
Grote Lijster	-	-	-	-	-	1	1
Bosrietzanger	1	2	1	1	-	1	-
Grasmus*	-	-	1	1	-	1	-
Tuinfluiter	2	4	5	7	8	5	4
Zwartkop	9	11	9	7	8	9	9
Fluiter	-	-	-	2	4	-	1
Tjiftjaf	12	10	9	10	11	10	11
Fitis	13	10	8	7	6	5	5
Grauwe Vliegenvanger	1	3	-	4	1	3	2
Staartmees	-	-	1	-	-	-	-
Glanskop	3	2	4	5	4	4	3
Matkop	1	1	-	-	-	-	-
Pimpelmees	20	22	15	21	18	15	15
Koolmees	35	34	31	26	25	22	21
Boomklever	2	1	-	2	1	-	-
Boomkruiper	5	7	6	5	5	6	6
Wielewaal	-	-	-	-	1	-	-
Vlaamse Gaai	4	3	3	3	4	3	3
Ekster	2	2	2	2	2	3	4
Kauw	25	25	20	20-25	20	30	20
Zwarte Kraai	2	1	2	2	1	2	1
Spreeuw	22	20	12	15	5	10	3
Huisemus	1	3	1	1	1	-	-
Ringmus	16	8	2	2	2	-	-
Vink	2	4	2	4	5	4	1
Groenling	1	4	1	1	1	-	-
Inventarisatietijd							
in uren	25	25	20	20	18	30	31

5. Offem

Inventarisatie: Hein Verkade. Grootte: ca. 32 ha. Voor het 19e achtereenvolgende jaar werd Offem onderzocht. De begroeiing komt overeen met die van Nieuw-Leeuwenhorst, zij het dat de oppervlakte met grasland en open water groter is.

Vooral de spectaculaire toename van de Blauwe Reiger valt op.

Ongetwijfeld hebben de afgelopen zachte winters hieraan bijgedragen. Regelmatig werden Nijlganzen gezien, er kon echter geen broedgeval worden vastgesteld. Van de niet-broedvogels is vermeldingswaard: op 17 maart zingende Koperwieken en op 16 april drie vechtende Kepen.

Glanskoppen werden dit jaar al in januari zingend aangetroffen. Het broedgeval van de Gierzwaluw zal volgend jaar waarschijnlijk verleden tijd zijn: de schuur langs de Hogeweg, waar het broedgeval plaats vond, wordt afgebroken.

Opmerkelijk is de stijging van het aantal Tijftjaffen en Roodborsten. De Boomklever bracht ook het afgelopen jaar weer jongen groot. Dit is al enkele jaren het enige territorium van deze soort in de wijde omgeving.

Tabel 6: Broedvogels van Offem in de periode 1984-90.

Soort	84	85	86	87	88	89	90
Fuut	2	1	1	3	-	-	-
Blauwe Reiger	15	22	18	21	21	28	40
Wilde Eend	5-10	5-10	14	15	9	7	11
Torenvalk	1-2	1	1?	-	-	-	-
Fazant	2	2	2	3	3	4	3
Waterhoen	5	1-3	2-4	4	2	5	8
Meerkoet	-	-	1	-	3	5	8
Holenduif	5	3-4	4	7	6	10	10
Houtduif	20-25		20	15	19	32	24
Turkse Tortel	4	3	3	1-2	2	1	3
Tortelduif	3	4	-	1	1	2	-
Bosuif	1	1	1	1	1	1	1
Gierzwaluw	-	-	-	-	-	1	1
Groene Specht*	2-3	1	-	1	-	1	1
Grote Bonte Specht	2-3	2-3	4	3	4	4	4
Zwarte Specht	1?	-	-	-	-	-	-
Winterkoning	23	14	15	19	23	31	43
Heggenus	6	7	5	4	3	5	6
Roodborst	10	9	17	17	12	24	28
Merel	19	12-15	12	18	16	36	32
Zanglijster	3	1	3	5	5	7	5
Tuinfluitier	4	-	-	5	5	7	6
Zwartkop	6	7	7	6	6	10	10
Fluiter	-	-	-	-	-	-	1
Tijftjaf	12	9	8	10	11	17	29

Fitis	8	6	8	10	7	8	7
Grauwe Vliegenvanger	-	-	-	1	-	1	2
Staartmees	2	-	2	-	1	2	2
Glanskop	-	0-1	-	1	-	1	2
Pimpelmees	15	12	4	16	13	16	21
Koolmees	35	33	15	33	23	27	36
Boomklever	-	1	1?	2	1	1	1
Boomkruiper	6	6	7	4	5	6	9
Wielewaal	1?	-	-	-	-	-	-
Vlaamse Gaai	2-4	2-3	3-4	3	2	4	2
Ekster	2	1	1	1	1	1	2
Kauw	12-15	15-20	20	15-20	7	12	8
Zwarte Kraai	-	1-2	1	1	1	3	2
Spreeuw	15	10	25		15	14	13
Huisemus	8	5			7-9	4	-
Vink	2	-	-	2	2	1	-
Groenling	3	0-2	0-2	2	2	2	-
Nijlgans	1?	-	-	-	-	-	-
Inventarisatie-tijd							
in uren	24	10.5	18	21	21	28.5	29

+: aanwezig als broedvogel, aantal niet bekend

Uit tabel 7 blijkt dat de telgebieden Nieuw-Leeuwenhorst en Offem de hoogste dichtheid aan broedvogels bezitten, maar soorten van de Rode Lijst schaars zijn. In de kavels van de duinen met voornamelijk duingrasland en struweel zijn de dichtheden aan broedvogels betrekkelijk laag, maar broeden wel veel Rode Lijst soorten. In de kavel met voornamelijk naaldbos ontbreken Rode Lijst-soorten, terwijl de dichtheid aan broedvogels matig is.

Tabel 7: , Vergelijking van de broedvogeldichtheden en het percentage Rode Lijst-soorten in 1989 van vijf verschillende kavels.

	dichtheid per 10 ha.		dichtheid Rode lijst-soorten	
	89	90	89	90
jaar	89	90	89	90
1. Koepelduinen	15	17	3.1	3.2
2. Noordduinen west	31	28	5.1	4.2
3. Noordduinen oost	40	34	0	0
4. Nieuw-Leeuwenhorst	151	154	2	1
5. Offem	107	119	0.3	0.3

Literatuur

- Dijk J. van & Hoek D.M. 1989. Vogels van Noordwijk en Omstreken. Noordwijk.
 Dijk A.J. van 1986. Broedvogel-Monitoring Project. Handleiding. SOVON. Arnhem.
 Osieck E.R. 1986. Bedreigde en karakteristieke vogels in Nederland. Zeist.
 Osieck E.R. 1989. Steeds meer of minder vogels in Nederland? Vogels 54: 254-257.